

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

- представления и понятия о живой и неживой природе.
2. Развивать понимание взаимосвязей в природе и места человека в них.
  3. Воспитывать бережное отношение ко всему живому на Земле, любовь к природе.
  4. Интегрировать методы и формы организации экологического воспитания с занятиями по изобразительному искусству, театрализованной, игровой, предметно-практической, речевой, конструктивной и другими видами детской деятельности.
  5. Объединять детей, воспитателей и родителей в процессе интересной совместной деятельности.
  6. Стимулировать творческий поиск и повышать социальную активность педагогов.

Литература:

1. Кашуба Л.І., Поліщук Н.А. Стежками екологічних знань. – Тернопіль, 2000. – 107 с.
2. Кравченко С.Н., Бондаренко В.Д. Общение с природой. – Харьков, 2001. – 126 с.
3. Лысенко Н.В. Экологическое воспитание дошкольников. – К., 1993. – 197 с.
4. Плохій З.П. Формування екологічно мотивованої діяльності дошкільнят // Дошкільнє виховання. – 2005. – №7. – С.19-21.

Слюсаренко Н.В., Гапонова Ю.Л.*

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІВЧАТ – УЧЕНИЦЬ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ПІД ЧАС ВИШИВАННЯ БІСЕРОМ

На сучасному етапі розвитку освіти в нашій країні одним із найбільш важливих завдань є виховання творчої особистості. Це завдання свого часу знайшло відображення в державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), де наголошено, що «головною метою загальноосвітніх навчальних закладів є розвиток і формування соціально зрілої, працелюбної, творчої особистості громадянина України, здатного до свідомого суспільного вибору та збагачення на цій основі інтелектуального, культурного й економічного потенціалу народу», та в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, яка поставила перед педагогами вимогу створити умови для розвитку і самореалізації кожного громадянина, формування покоління,

---

* © Слюсаренко Н.В., Гапонова Ю.Л.

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

здатного навчатись удповдовж життя і створювати та розвивати цінності громадянського суспільства.

Школа повинна готувати активних людей, здатних розв'язувати життєві проблеми, діяти в нестандартних ситуаціях, самостійно мислити й приймати рішення, а це значить, що робота вчителя повинна бути спрямована не тільки на нагромадження в учнів фонду знань, формування вмій і навичок, а й на розвиток у них творчих здібностей.

Починати таку роботу слід із вивчення вікових та індивідуальних особливостей дітей. Зазначене передусім стосується підліткової групи, адже саме в цей період активно розвивається уява, уміння фантазувати, творчо мислити, спостерігати, помітно проявляється допитливість та інші здібності дитини.

Педагогу необхідно пам'ятати, що здібності – це індивідуально-психологічні особливості людини, що сприяють успішному виконанню тої чи іншої діяльності. Остання є основою всебічного розвитку особистості. У ній розвиваються нахили та творчі задатки людини, розкриваються здібності, інтереси, ініціатива, самостійність, активність, винахідливість. Оптимальною для розвитку дитини, як зазначав Л.С.Виготський, є така діяльність, яка створює умови для дитячої творчості [5].

Творчі здібності учнів ефективно розвиваються в ході продуктивної творчої діяльності. Це приваблива для учнів діяльність, яка впливає на всі сторони життя особистості, задовольняє потреби в діяльності, самопізнанні, спонукає до пошуку [11].

Термін «навчальна творчість» педагоги розглядають як асиміляцію інших видів творчості, тому що під час навчання в умовах загальноосвітньої школи відбувається імітація різних видів діяльності – наукової, технічної, ігрової тощо. У реальному житті найчастіше відбувається комбінація різних видів творчості. Тому підготовку до праці необхідно здійснювати з якомога більшою орієнтацією на творчість [9].

Психолого-педагогічна література вміщує чимало спроб характеристики творчих здібностей учнів. Так О.Н.Лук виділяє такі творчі здібності: уміння бачити проблему, здібності до перенесення досвіду, гнучкість мислення, легкість генерування ідей, здібності до доопрацювання, здібності передбачення тощо [8].

Показники творчих здібностей, на думку І.А.Барташнікової, являють собою: швидкість і гнучкість думки, допитливість, оригінальність, точність і сміливість. Вони можуть бути вродженими або розвиватися протягом життя [4]. Е.Торренс, творець системи вимірювання творчих здібностей, відзначав, що

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

успадкований потенціал не є найважливішим показником майбутньої творчої продуктивності [3].

Л.Б.Єрмолаєва-Томіліна наводить такі показники креативності: наявність інтелектуальної й творчої ініціативи, широта асоціативного ряду, швидкість мислення, «гнучкість» мислення, оригінальність мислення [6].

Ми поділяємо думку С.О.Сисоєвої, яка підкреслює, що для формування творчої особистості, необхідно розвивати такі здібності: проблемне бачення; здатність до висування гіпотез, оригінальних ідей; здатність до винахідництва; здатність до дослідницької діяльності; уміння аналізувати, інтегрувати та синтезувати інформацію; розвинене уявлення, фантазію; здатність до виявлення протиріч; здатність до подолання інерції мислення; здатність до виділення основного; здатність до всебічного опису явищ, процесів; здатність пояснювати, доводити, обґрунтовувати; здатність робити висновки; вміння переносити знання та досвід у нові ситуації; вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, скриті взаємодії; здатність до самоуправління; здатність до міжособистісного спілкування; здатність долати конфліктні ситуації [10].

Аналіз проблеми розвитку творчих здібностей школярів показує, що, виконуючи загальноосвітні завдання (трудове виховання, професійна орієнтація; політехнічна освіта, творча праця, продуктивна праця), сучасна школа намагається, зокрема, навчити учнів здійснювати творчий аналіз об'єктів праці, виховати потяг до творчої діяльності, розвивати творчу самостійність у трудовій діяльності тощо [7].

Дослідження психологів показують, що у творчому пошуку задіяні обидві півкулі головного мозку. Але протягом навчання в школі відбувається інтенсивне навантаження лівої півкулі, яка відповідає за логічне мислення, і зовсім мало правої, що відповідає за образне мислення. У цьому зв'язку особливого значення для розвитку творчих здібностей дитини дослідники надають вирішенню творчих задач, написанню рефератів, ігровій діяльності, тренінгу з розвитку уяви та мислення, розв'язанню проблемних ситуацій. Усе це допомагає розвивати логічне й творче мислення паралельно, формувати творчий потенціал, залучати до продуктивної творчої діяльності, вирішувати реальні задачі, що ставить життя.

Аналіз праць науковців доводить, що виконання таких задач можливе при здійсненні трудової підготовки учнів. Свої можливості для цього має й обслуговуюча праця, одним із

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

завдань якої є виховання творчої особистості, ініціативного відношення до справи, вільної імпровізації [2]. Так, виготовлення швейних та кулінарних виробів потребує творчого підходу, тому що пов'язане із задоволенням конкретних потреб у реальних умовах, коли просте копіювання зразків неможливе. Тим більше, що готові вироби завжди оцінюються оточуючими, а це не може не вплинути на прояв старанності та творчості учнів [12]. Учителю трудового навчання важливо вміти не тільки прогнозувати потенційні можливості розвитку творчих здібностей учнів, а й допомагати їм знайти свій творчий стиль, залучаючи до творчої діяльності, навчаючи всім етапам творчого пошуку.

Значні можливості для цього має й гурткова робота, яка допомагає розвинути творчі здібності учнів, підготувати їх до трудової діяльності.

Наприклад, на заняттях гуртка «Вишивка бісером» дівчата не тільки ознайомлюються зі старовинним і цікавим видом декоративно-прикладного мистецтва, розширюють свій світогляд, розвивають здібності, навчаються сприймати й відчувати прекрасне, а й створюють речі, які мають справжню естетичну цінність, є витворами мистецтва.

Творчість, індивідуальність, фантазія дітей проявляються навіть у мінімальному відході від зразка, адже більшість робіт по вишивці бісером, як правило, являються репродуктивними. У той самий час для розвитку творчої особистості необхідно привчати дітей до самостійного художнього мислення, фантазії, навчати їх складати схеми вишивок, ескізи, підбирати кольорову гаму тощо.

Із цією метою доцільно застосовувати проблемне навчання, яке допомагає навчити дітей мислити самостійно, поєднуючи традиції й новаторство, формує навички дослідницької діяльності. Для стимулювання творчої діяльності учнів керівник гуртка повинен постійно ускладнювати завдання. Так, для розвитку фантазії можна запропонувати наступні творчі завдання:

- скласти індивідуальну композицію малюнка для вишивки бісером за запропонованим зразком (елементами);
- підібрати кольорову гаму для створеного малюнка;
- придумати композицію малюнка для картини, яку можна використати для оформлення інтер'єру домашньої оселі в сучасному українському (китайському або іншому) стилі.

Варто пам'ятати, що уява тісно пов'язана з мисленням. З її допомогою подумки здійснюється вихід за межі того, що безпосередньо сприймається. Уява породжена трудовою діяльністю людини й розвивається на її основі. Особливого значення

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

набуває розвиток активної уяви, як відтворюючої (створення образу предмета, явища за його описом), так і творчої (створення нових образів, які реалізуються в оригінальних та спільно значимих продуктах діяльності) [1].

Процес створення нового починається з уявлення його в образній формі. Людина, у якої не розвинена творча уява, не може побачити щось нове в оточуючому її середовищі. Ось чому успіх творчості залежить від творчої уяви [11].

Щоб забезпечити високу ефективність гурткової роботи використовуються різноманітні форми, засоби й методи розвитку творчої уяви, вибір яких залежить від конкретного змісту й завдань кожного гурткового заняття. Наприклад, для формування вміння створювати творчі образи за описом учням пропонують завдання:

- розглянути зображення вишивки бісером на сорочці, та виконати її малюнок схематично на аркуші паперу;
- охарактеризувати вид візерунку (рослинний, геометричний тощо) і призначення сорочки (повсякденна, святкова тощо).

До вибору творчих завдань слід підходити з урахуванням індивідуальних особливостей гуртківців та рівня розвитку їхніх творчих здібностей. Неможливо ставити однакову «планку» для різних дітей, обмежувати їхню творчу уяву будь якими рамками. Досвід доводить, що учні із задоволенням виконують такі завдання:

- складіть власну композицію для вишивки бісером майбутньої картини або панно;
- придумайте візерунок для оздоблення вишивкою з бісеру футболки, джинсів, жилета, пляжної сумки, кепки, шляпи, берету тощо.

Керівнику гуртка «Вишивка бісером» необхідно враховувати й те, що учениці 5-6 класів у переважній більшості випадків відповідально ставляться до практичної роботи. Вони просять доручити їм виконати різні за змістом та формою завдання, не закінчивши одну справу щиро прагнуть виконати іншу, запевняючи, що все встигнуть зробити в необхідний строк. У той самий час недостатній рівень сформованості організаційних навичок цієї вікової категорії є однією із причин того, що вони досягають успіхів у роботі не завжди.

Учениці 7-9 класів дуже емоційно переживають за результати своєї роботи, страждають від невдач. Якщо вони отримують зауваження від керівника гуртка щодо невідповідності виконаної роботи заданому зразку, то згодні одразу ж пере-

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

робити її. Дівчата не завжди погоджуються відкласти роботу, яку не встигають виконати в строк, намагаються як найшвидше виконати завдання, часто проявляють нетерплячість. Основна їхня спрямованість – це спрямованість на результат, а тому вони не завжди продумують хід виконання завдання.

Але в кожній дитини від народження закладені здібності, тільки розвинуті вони в різній мірі, залежно від того середовища, у якому вона виховується. Тому під час проведення гурткової роботи необхідно спонукати дівчат творити чудеса, підбадьорюючи й оцінюючи тільки успіх, застосовувати різноманітні форми й методи навчання, наприклад, ігри та ігрові ситуації. Такими іграми можуть бути:

«Що в кошику?» (вибрати пристосування, інструменти та матеріали, необхідні на гуртковому занятті);

«За і проти» (контроль знань із техніки безпеки);

«Я так вважаю» (хто краще підбере кольорову гаму для вишивки бісером та складе композицію малюнка) та інші.

На нашу думку, основною метою процесу навчання вишивці бісером має стати розвиток творчих здібностей, однак необхідно звертати увагу й на естетичне виховання дівчат, оволодіння технологічною майстерністю, формування моральних якостей та інше.

Необхідно дбати про те, щоб виготовлені на заняттях гуртка вироби завжди були завершеними, естетично оформленими, а найкращі роботи демонструвалися на шкільних, районних, міських та інших виставках.

Кожен новий навчальний рік гуртківців доцільно починати із презентації готових виробів (вишивок бісером), виконаних у минулому році, а протягом року демонструвати найкращі роботи на стендах.

Досвід доводить, що розвитку творчих здібностей дівчат сприяє й використання на заняттях гуртка «Вишивка бісером» кінофрагментів, діапозитивів, слайдів, розповідей про історію одягу та походження вишивки, демонстрації готових виробів, організація бесід і дискусій, під час яких учениці беруть активну участь в обговоренні теми, виявляють спільне та відмінності в різних виробках, технології їх виготовлення, навчаються порівнювати, аналізувати, узагальнювати та інше. Значний вплив на розвиток творчих здібностей дівчат мають екскурсії до парку, на виставки, підприємства тощо.

Таким чином, заняття гуртка «Вишивка бісером» допомагають розкрити творчий потенціал кожної дитини, а виконання

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

творчих робіт сприяє формуванню естетичного відношення до навколишнього світу; учить вирішувати проблеми, бути завжди готовими до імпровізації, пошуку нових рішень, робить процес навчання захоплюючим, цікавим, добре мотивованим і результативним.

Література:

1. Барко В.І., Тютюнников А.М. Як визначити творчі здібності дитини? – К.: Україна, 1991. – 79 с.
2. Бабина Н.Ф. Воспитание учащихся на уроках обслуживающего труда // Школа и производство. – 2000. – № 1. – С. 45-49.
3. Барташнікова І.А. Розвиток уяви та творчих здібностей у дітей 5-7 років: тести та ігри. – Тернопіль: Богдан, 1998. – 85 с. (Азбука для батьків).
4. Волощук І.С. Науково-педагогічні основи формування творчої особистості. – К.: Педагогічна думка, 1998. – 160 с.
5. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. Психологические очерки. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1967. – 93 с.
6. Ермолаева-Томилина Л.Б. Проблема развития творческих способностей детей (по материалам зарубеж. исследований) // Вопросы психологии. – 1975. – № 5. – С.166-176.
7. Загальноосвітня підготовка учнів у процесі трудового навчання / Д.О.Тхоржевський, В.О.Дідух, В.К.Сидоренко та ін.: За ред. Д.О.Тхоржевського. – К., 1998. – 184 с.
8. Лук А.Н. Психология творчества. – М.: Наука, 1978. – 128 с.
9. Моляко В.А. Психология решения школьниками творческих задач. – К.: Радянська школа, 1983. – 101 с.
10. Сисоева С.О. Основы педагогической творчости учителя: Навчальний посібник. – К.: ІСДОУ, 1994. – 112 с.
11. Слюсаренко Н.В. Розвиток творчих здібностей учнів 5-9 класів на уроках обслуговуючої праці засобами ігрової діяльності: Навчально-методичний посібник. – Херсон: Айлант, 2002. – 145 с.
12. Шелест Л., Момот Л. Розвиток творчих здібностей п'ятикласників // Дивослово. – 1997. – № 4. – С. 26-28.

Тюріна А.В.*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ З ОБСЛУГОВУЮЧОЇ ПРАЦІ ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Затримка психічного розвитку (ЗПР) являється однією з актуальних проблем не лише в дефектології, але і в загальній педагогії, так як тісно пов'язана із проблемою невстигання дітей

---

* © Тюріна А.В.